

Aluerajaus 1:15000

Ilmakuva alueelta, Oulun kaupunki, 2012

Kriteerit / Avainsanat

Kerroksisuus
 Edustavuus, tyypillisuus / rakennustaiteellinen merkitys
 Alkuperäisyys / kulttuurihistoriallinen merkitys
 Opetus- ja tutkimusarvo

Laanila on arvokkaita ajallisia kerrostumia 1800-luvulta alkaen sisältävä Oulujokivarren aluekokonaisuus tehdas- ja asuinalueineen. Modernin kauden osalta näkyy Alvar Aallon kädenjälki tehdasalueen kokonaissuunnitelmasta rakennusten detaljeihin saakka.

Talvinen näkymä tehdasalueelta

Henkilökunnan rivitalo, Hintantie 60

Sijainti

Laanila sijaitsee Oulujoen pohjoispuolella noin kolmen kilometriä Oulun keskustasta koilliseen.

Rajaus

Arvokkaita alueita Oulussa I -raportissa esitettyyn aluerajaukseen sisältyi osa Taka-Laanilan Kemiran tehdasalueesta, tehtaan työläisille rakennetut kerrostalot, Oulujoen rannalla sijaitsevat rivitalot sekä Laanilan virkatalon pihapiiri ja Onnelan huvila. Rajausta on laajennettu, niin että siihen sisältyvät myös Laanilan koulu, Laamannintien kerrostaloalue sekä Alvar Aallon toimiston suunnittelema Typpi Oy/Kemiran teollisuusalueen kokonaisuus.

Kuusamontie jakaa kokonaisuuden tehdasalueeseen ja joenvarsimiljööseen. Yhteistä alueen syntyhistoriassa ja nykypäivässä on Typpi Oy/Kemira Oy, minkä vuoksi arvokasta aluetta on laajennettu.

Alueen historiaa

Suomen pyrkiessä omavaraiseen elintarviketuotantoon maailmansotien välissä suunniteltiin typpilannoitetehtaan perustamista. Jatkosodan loppuvaiheessa 1944 Suomen valtio, Kansaneläkelaitos sekä Rikkihappo- ja Superfosfaattitehtaat päättivät perustaa Typpi Oy -nimisen yrityksen. Valtioneuvosto määräsi 1950 tehtaan paikaksi Pohjois-Suomen ja laitos päätettiin sijoittaa valtion omistamille Laanilan virkatalon maille Ouluun. Työllisyyden lisäksi päätökseen vaikutti Merikosken voimalaitoksen turvaama

sähkönsaanti. Tehdasalueen kokonaissuunnitelman ja Typpi Oy:n sekä myöhemmin pääosin myös Kemira Oy:n rakennukset suunnitelti arkkitehtitoimisto Alvar Aalto vuosina 1950 - 66. Rakentaminen alkoi lokakuussa 1950, ja tehdas vihittiin marraskuussa 1952. Tehtaan ammoniumnitraattisulaa sisältäneen terässäiliön räjähtäminen 1963 oli valtakunnallinen uutinen. Onnettomuudessa sai surmansa 10 ihmistä, tehdasalueella rikkoutui useita rakennuksia ja paineaalto särki satoja ikkunoita Tuirassa ja keskustassa. Tehdasta on laajennettu erityisesti 1970- ja 1980-luvuilla, jolloin suunnittelusta ovat vastanneet muutamat oululaiset arkkitehtitoimistot. 1971 Typpi Oy muuttui Kemira Oy:ksi. Siirryttäessä lannoitetuotannosta sellu- ja paperikemikaalien tuotantoon rakennuksia on jäänyt pois käytöstä. Vanhaa rakennuskantaa on purettu ja alueelle on jäänyt runsaasti nurmetettuja vapaa-alueita. Nykyään tehdasalueella toimii useita kemian teollisuuden yrityksiä, kuten Kemira Chemicals Oy ja Oulun lämpövoimalaitos.

Oulujoen varressa sijaitseva Laanilan tila oli 1651 perustetun Oulun vapaaherrakunnan hallintokeskus, Laanilan hovi, vuoteen 1674. Vapaaherrakunta-ajan päätyttyä tila toimi tuomarin virkatalona ja käräjien pitopaikkana 1900-luvun alkuun saakka. 1859 Laanilaan rakennettiin kihlakunnantuomarin virka-asunnoksi klassishenkistä puurakentamista edustava Laanilan virkatalo. Myöhemmin siinä on toiminut Oulun läänin talousseuran kotitalouskoulu sekä maamieskoulu.

Käyttötarkoitus

Tehdasrakennukset ovat tuotantokäytössä ja Onnelan huvila edustuskäytössä. Laanilan virkatalo on siirtynyt yksityisomistukseen ja on asuinrakennuksena. Tehdasalueen

Henkilökunnan rivitalo, Hintantie 58

Laanilan virkatalo, Hintantie 62b

Tehtaanjohtajan asuintalo, Hintantie 64

asuinrakennukset ja Laamannintien uudisrakennukset ovat asuinkäytössä.

Rakennettu ympäristö

Laamannin virkatalo pihapiireineen sijaitsee vanhalla Oulun linnan karjakartanon paikalla ja toimi myöhemmin kihlakunnan tuomareiden virkatalona, kunnes Oulun kaupunki sai sen hallintaansa vuonna 1939. Lähinnä Pohjantietä sijaitseva Onnelan huvila on mahdollisesti 1900-luvun alkupuolelta.

1950-luvulta lähtien vanhan Laanilan virkatalon pihapiiri on Aallon kokonaissuunnitelman ja rakennuksen muutossuunnitelmien mukaisesti otettu Typpi Oy:n käyttöön klubitalona, käsittäen myös talon ulkorakennukset. Aallon toimiston suunnittelema virkatalon rantasauna on erittäin viimeistellysti detaljoitu ja hyvin säilynyt hirsirakennus. Virkatalon viereinen Typpi Oy:n johtajan talo, Villa Lehmus, on punatiilinen kaksikerroksinen rakennus, jonka linjakas kattomuoto koostuu viistosta lappeesta ja kaarevasta osasta.

Alvar Aallon suunnitelma Laanilan Typpi Oy:lle ja myöhemmin Kemira Oy:lle on toimiston viimeinen laaja teollisuusyhdyskunnan suunnitelma, joka toteutui asuntoalueen osalta osittain ja teollisuusalueen osalta kokonaisuutena. Oulujoen rannan kaksi punatiilistä henkilökunnan rivitaloa ovat Alvar Aallon (1952) sekä arkkitehtien Seppo Valjuksen ja Anja Allaksen (1968) suunnittelemat.

Tehdasalueella Aallon toimiston suunnittelemia rakennuksia on jäljellä kymmeniä, li-

Lämpökeskus, Laamannintie 12

säksi teollisuusprosesseihin kuuluvaa muuta infrastruktuuria. Merkittäviä ja hyvin säilyneitä ovat muun muassa tutkimuskeskus- ja tutkimuslaboratoriorakennukset, ruokala, paloasema, konttorirakennus sekä monet tehdasrakennukset ja liimapuurakenteiset varastot. 1950- ja 1960-luvuilta peräisin olevat rakennukset edustavat yksinkertaista jälleenrakennuskauden punatiiliarkkitehtuuria.

Tehdasalueen 1970-luvun rakennukset on suunnitellut arkkitehti Seppo Valjus ja 1980-luvun rakennukset arkkitehti Matti Heikkinen. Tehdasrakennuksen eteläpuolella on Alvar Aallon suunnittelema kolmen asuinkerrostalon ja lämpökeskuksen muodostama rakennusryhmä. Punatiiliset nelikerroksiset talot sijoittuvat harmonisesti loivasti nousevalle mäntykankaalle ja ovat hyvin säilyneet. Hintantien ja Aallon kerrostalojen väliin jäävää aluetta on täydennysrakennettu 2001 - 2012. Laamannintien ja Notaarintien uudisrakennukset ovat 2 - 4-kerroksisia, loivasti harjakattoisia.

1961 valmistuneen Laanilan punatiilisen koulun on suunnitellut arkkitehtitoimisto Uki Heikkinen. Rakennusta on laajennettu useaan otteeseen.

Maisema

Pinnanmuodoltaan alue on tasainen, vaikuttavin maisemaelementti on Oulujoki. Laanilan puistot ovat metsäisiä, vaihdellen lehti- ja havupuuvaltaisia, ja katutilat väljiä. Metsä ympäröi pääosin tiiviisti kerrostaloja ja teollisuusrakennuksia, pihat vuorostaan ovat avoimempia. Pyörätiet on erotettu ajoväylistä katupuvin tai kasvillisuusaarekkeilla. Paikoin on avattu näkymiä joelle. Asuinalueen koillisosa sijoittuu mäntyvaltaiselle selänteelle ja rajautuu avoimeen Hovinsuon urheilupuistoon.

Näkymä Typpi Oy:n tehdasalueelta

Näkymä tehdasalueelta (Anja Röpelin)

Bauhausin inspiroimaa Aaltoa (Anja Röpelin)

Näkymä Typpipolulta Laamannintielle

Alueen arvot

Aluerajaus sisältää arvokkaita kerrostumia eri aikakausilta. Oulujoen varren kulttuuriympäristö ja rakennuskanta on historiallisesti, ympäristöllisesti ja rakennustaiteellisesti merkittävää. Joenvarsimiljöö isoine puineen on olennainen osa aluekokonaisuutta. Tehdasalueella voimakkaat rakentamisen kaudet olivat tehdasta perustettaessa 1950-luvulla sekä laajennettaessa 1970- ja 1980-luvuilla. Alueen merkittävyys perustuu historialliseen kerroksellisuuteen sekä suunnittelijaan ja suunnitteluajankohtaan. Typpi Oy / Kemira Oy on Aallon toimiston viimeinen laaja teollisuusyhdyskunnan suunnitelma, joka on myös pääosin toteutunut ja säilynyt käytössä. Arkkitehti Alvar Aallon kädenjälki näkyy sekä kokonaissuunnittelussa että rakennusten detaljeissa. Uudempi rakennuskanta täydentää kokonaisuutta ja tuo ympäristöön kerroksellisuutta.

Suunnittelutilanne

Alueella on voimassa ensimmäiset asemakaavat, Kuusamontien pohjoispuolisella osalla 1984 ja eteläpuolisella osalla 2000 hyväksytyt asemakaavat.

Oulun Yliopiston Arkkitehtuurin tiedekunnan Arkkitehtuurin historian ja korjaussuunnittelun laboratorio on syksyllä 2014 käynnistänyt Aalto Laanilassa -projektin ja tutkimushankkeen, jonka tavoitteena on alueen rakennushistorian selvittäminen sekä rakennuskannan ja alkuperäisen infrastruktuurin inventointi. Lisäksi harjoitustöinä ideoidaan ja pohditaan rakennusten uusia käyttömahdollisuuksia.

Näkymä Laamannintieltä Notaarintielle

Lämpökeskus

Suosituksukset

Alueen suunnittelussa tulee ottaa huomioon kulttuurihistorialliset ja ympäristölliset arvot ja siten tukea Aallon rakennusperinnön säilymistä kokonaisuutena.

Aalto Laanilassa -tutkimusprojektin tuloksia hyödyntäen tulee pyrkiä tuomaan esille alueen arvoja ja tukea tyhjilleen jäävien rakennusten uutta käyttöä.

Alueelle tulee laatia alueen arvot ja ominaispiirteet huomioonottavat rakentamis- ja korjaustapaohjeet.

Lähteet

Arvokkaita alueita Oulussa osa I, Oulun kaupungin keskusvirasto, Suunnittelupalvelut, Aluesuojelutyöryhmä, 1999

Aalto Laanilassa -tutkimusprojektin aineisto 9.2014-2.2015 /restaurointikurssi ja AH II-kurssit, Arkkitehtuurin historia ja korjaussuunnittelu, Arkkitehtuurin tiedekunta, Oulun Yliopisto

Laanilan virkatalo vuosisatojen saatossa (julkaisussa Asein, aattein, opein), Kauko Hiltunen, 1996

Oulu – Arkkitehtuurin opaskartta 2005, Oulun kaupunki, 2005

Tehtaanjohtajan rantasauna